

J.F. van der Poel

De bevrijding die nooit kwam

De Groot Goudriaan – Utrecht

Nederland bezet door nazi's uit Duitsland

Nederland is bezet door de nazi's uit Duitsland. Gelijk zijn er mensen die daar winst in zien. Ze werken mee met de Duitsers door lid te worden van een partij die toen de NSB genoemd werd, de Nationaal-Socialistische Beweging. Vaak zijn het mensen die gevaarlijk zijn.

Als ouders lid zijn van zo'n partij, zijn meestal de kinderen het slachtoffer. Tijdens de oorlog en zeker na de oorlog. Ouders zijn zich daar vaak niet bewust van en kiezen dus voor een beter leven tijdens de oorlog.

Zo ook de ouders van Gilda en haar broer Klaas. Ze beseffen nog niet wat het zal betekenen voor de toekomst.

'Die mensen zijn er weer,' zegt Gilda tegen haar broer Klaas.

'Maak je niet druk, het zijn aardige mensen.'

'Dat vind jij...'

'Wat heb jij toch tegen die mensen?'

'Ze hebben zo'n grote mond.'

'Dat hebben alle Duitsers.'

'Dat valt wel mee, ma is niet zo.'

'Nou, die kan ook een bek opendoen.'

'Dat zeg je nu omdat ma ook van Duitse afkomst is, opa en oma in Duitsland zijn lieve mensen.'

'Dat is wel zo, maar die vrienden van ma zijn ook van de NSB.'

'Nou en? Als ma en pa zich maar niet laten ompraten,' zegt Gilda ernstig.

‘Daar is toch niks mis mee...’

‘In de fabriek werkt ook een jongen die NSB’er is, en niemand wil met hem omgaan.’

‘Dat is niet omdat zijn ouders NSB’er zijn. Hij trekt zich altijd terug, en vooral als we weer een gesprek hebben over de oorlog,’ antwoordt Klaas.

‘Het is een aardige jongen,’ zegt Gilda wat verlegen.

‘Ben je verliefd op hem?’

‘Doe normaal man.’

‘O, ik weet het al! Jij bent verliefd op de zoon van de directeur van de fabriek. Het zijn Joden, wist je dat?’

‘Wat wil je daarmee zeggen?’

‘Meestal denken Joden alleen aan geld en aan zichzelf,’ zegt Klaas nogal driftig.

‘Dat mag je niet zeggen! Het is een aardige jongen. Kom, laten we gaan. Het is etenstijd.’

‘Ja, het is al zes uur,’ zegt Klaas. Hij kijkt naar de grote wijzers van de klok op de kerktoren.

‘Die zoon van de bakkerij heeft een echt horloge.’

‘Dat kan jij weten.’

‘Als hij in de fabriek komt werken, heeft hij het om.’

‘Wijs kereltje, die Jood.’

‘Dat moet je niet zeggen,’ zegt Gilda.

Ze slaan een smal steegje in, op weg naar huis.

‘Gilda, die Joden houden al het geld voor zichzelf, terwijl wij hard moeten werken na schooltijd.’

‘Nou ja, we moeten dankbaar zijn voor die paar uur dat we daar mogen werken.’

‘Ze deugen van geen kant, in Duitsland gaan de Joden de gevangenis in.’

‘Jij klinkt als die mensen die vaak bij ons op visite komen. Dat is erg genoeg, ze maken pa en ma van alles wijs.’

‘Nou ja, het zijn vrienden die af en toe wat te eten meebrengen.’

‘Hoe komen die mensen aan zoveel geld?’

‘Die man is een hoge piet bij de NSB.’

‘Dat zal wel.’

Ma is in een goed humeur als ze thuiskomen. Ze heeft gehakt gekregen van de eigenaars van de slagerij.

‘Maar dat zijn toch NSB’ers?’ zegt Gilda met een zachte stem.

‘Daar is niks mis mee. Het zijn mensen die nog wat kunnen missen, en wij krijgen het nu veel beter,’ zegt hun moeder met een lach.

Ze gaan aan tafel zitten en genieten van de gehaktbal van de slager en de aardappels met boterjusz. De kinderen hebben in de gaten dat er wat met hun vader is.

‘Waarom eet u die gehaktbal niet?’ vraagt Klaas aan zijn vader.

‘Ik eet geen genadebrood, en ook geen gehaktbal van NSB’ers,’ antwoordt Jacob.

‘Wat ben jij ondankbaar, Jacob,’ zegt ma op een heftige toon.

Jacob staat op van tafel en loopt naar de slaapkamer. De kinderen weten al wat er nu gaat gebeuren.

‘Jullie doen de vaat, dan ga ik even met vader praten.’

De kinderen knikken en zijn stil. Even later horen ze hun moeder snikken: ‘Wij kunnen het zo goed hebben... Gebruik je verstand!’

‘Hanna, toch... Als jij geen Duitse vrouw was, dan kwamen die mensen hier niet over de vloer. Jullie hadden in Duitsland moeten blijven, er lopen hier al genoeg moffen rond!’

Dan is het stil, ze horen alleen het gesnik van hun moeder.

‘Dat is niet eerlijk van pa. Hij kan ma nog geen dag missen, en ze is ook best goed voor ons.’

Even later komt Hanna met rood behuilde ogen de slaapkamer uit. Ma zegt helemaal niets... De kinderen hebben wel door wat er aan de hand is.

‘Mogen wij nog even naar buiten? Er is geen school meer, de Duitse soldaten zitten in de school,’ zegt Gilda.

‘Gaan jullie maar, maar maak het niet te laat.’

Ze rennen de deur uit en gaan de straat op met een zak vol

knikkers. Ze knikkeren met andere kinderen. Dan zien ze Tobias, de zoon van de fabrieksdirecteur. Hij ziet er magertjes uit. De andere kinderen praten niet tegen hem, maar als hij een zak met glazen knikkers laat zien, willen ze allemaal met hem knikkeren. Tobias is al snel van zijn knikkers af. Dat vindt hij helemaal niet erg, hij is al blij dat hij mee mag doen. Als hij alles kwijt is, zegt Gilda: 'Moet je er een paar van mij lenen?'

Tobias knikt verlegen. Gilda legt een paar knikkers in zijn hand, zodat hij weer mee kan spelen. Niemand praat tegen Tobias. Hij gaat op de stoep zitten. Even later gaat Gilda naast hem zitten en vraagt: 'Is de fabriek morgen open?'

'Waarom vraag je dat?'

'Nou ja, de Duitsers nemen veel scholen en gebouwen in beslag.'

'Mijn vader is er ook bang voor, maar wij werken morgen gewoon door. Maak je geen zorgen, hoor.'

'Dat is fijn, dan kom ik morgenvroeg ook helpen met inpakken.'

'Mijn vader is erg druk. Er zijn mensen die niet meer bij ons willen werken. Zij werken nu voor de Duitsers.'

'Dat moeten ze zeker?'

'Dat weten we niet.'

'Het heeft er vast mee te maken dat jullie Joods zijn. In Duitsland worden de Joden toch gevangengezet?'

Gilda ziet dat Tobias tranen in zijn ogen heeft. Hij knikt.

'Wij blijven bij jullie werken, hoor,' zegt Gilda, en ze legt een hand op zijn schouder. Tobias staat op en loopt zonder wat te zeggen naar het grote huis naast de fabriek. Gilda staat ook op. Wat bedroefd loopt ze naar huis, waar het nu ook stil is. Het luchtalarm gaat af, er vliegen weer veel bommenwerpers over Nederland. De mensen zoeken snel naar een veilige plek. Soms worden er luchtaanvallen gepleegd op de opslagplaatsen waar de Duitsers hun munitie en wapens hebben liggen.

Het is nu stil op straat, alleen de motoren van de bommenwerpers zijn te horen. Een onheilspellend geluid. Nu vliegen ze boven Duitsland, waar de bommen op de steden vallen. Er zijn

daar ook veel schuilplaatsen. In Duitsland zitten veel Nederlanders, die verplicht werk moeten doen. Veel mensen in Nederland leven in angst voor het Duitse monster Hitler.

In het huis van de familie van Tobias, de familie Goldsmit, heerst niet alleen angst voor de bommenwerpers, maar ook angst voor de razzia's van de Duitsers. Er wordt gewerkt in de brood- en koekjesfabriek. Tobias heeft de bak van zijn bakfiets volgeladen met brood. Hij gaat langs de huizen om brood te bezorgen. Het gebeurt vaak dat hij afgewezen wordt, en dan zeggen mensen lelijke dingen tegen Tobias: 'Wij lusten geen Joods brood.' De andere bakker van het dorp heeft niet zo'n grote bakkerij, maar hij krijgt het steeds drukker met brood verkopen.

De tijd dat de Joden een lapje stof met een gele Jodenster op hun jas moeten dragen, is ook aangebroken in Nederland. Ook de familie Goldsmit moet de ster dragen. Er zijn veel Nederlanders die medelijden hebben met de Joden. Voor de oorlog waren ze immers vrienden, burens en kennissen van elkaar. Nu is er een scheiding tussen Nederlanders en Joden gekomen, terwijl de Joden ook Nederlanders zijn en in Nederland zijn geboren. Vooral de foute Nederlanders doen vaak gemeen tegen de Joden. Er is al vaak een raam ingegooid met een steen.

Tobias komt met een halfvolle bakfiets terug bij de broodfabriek. De familie Goldsmit is angstig. Nu ze een gele ster met het woord 'Jood' moeten dragen, durven ze vaak niet de straat op. Ze hebben het altijd goed gehad in Nederland, maar nu zeggen de Duitsers dat ze van een minder ras zijn. Elke dag leven ze met de angst voor razzia's. Hoelang zal het nog duren? Er zijn al veel Joden opgepakt, en waarvoor? Ja, ze zijn Joods... maar wat is daar verkeerd aan? Ze worden door Hitler en zijn volgers gezien als een gevaar.

Er rijden niet veel auto's door de straten. Het zijn meestal Duitse militaire wagens, en daar schrikken mensen van. Veel Duitse soldaten hebben spijkers onder hun schoenen, je hoort ze van ver

aankomen. En als ze mensen aanspreken, is dat op een schreeuwerige toon.

In de brood- en koekjesfabriek is het stil. Gilda en haar broer Klaas werken er ook om een centje bij te verdienen. Gilda ziet Tobias met zijn vader in het kantoor zitten. Ze heeft medelijden met hem. Hij ziet er slecht uit. Hij is elf jaar en zit bij Gilda op school. Het was erg stil toen Tobias voor het eerst met een Jodenster de klas in liep. Hij had tranen in zijn ogen. Toen de meester hem vroeg om zijn huiswerk in te leveren, stortte Tobias in. Hij liet zijn hoofd op zijn armen vallen en snikte: ‘Ben ik vergeten, meester.’

‘Gedraag je als een kerel en zit niet te snotteren. Je moet net als de anderen je huiswerk doen!’

‘Ja, meester...’

‘Ga rechtop zitten!’ schreeuwde de meester. Tobias ging recht zitten, met rood behuilde ogen.

‘Als jij je niet goed voelt, ga dan maar naar huis.’

Tobias stond op en liep de klas uit. De kinderen waren erg stil. De meesten keken kwaad naar de meester.

‘Zo doen wij dat met verwende kinderen die zielig willen doen.’

Gilda en Klaas werken na schooltijd in de brood- en koekjesfabriek. Klaas haalt de koekjes uit de hete oven en legt die op de tafel waar meisjes de koekjes in trommels pakken. Gilda zit ook aan de tafel en houdt steeds haar ogen op Tobias gericht, die ze bij zijn vader in het kantoor ziet zitten. Hij leert van zijn vader hoe hij in de toekomst de brood- en koekjesfabriek kan voortzetten. De koekjes van Goldsmit staan goed bekend in Nederland. De koekjes worden nog wel verkocht, die gaan meestal naar winkels, maar het brood loopt niet meer goed. Bijna iedereen weet en ziet dat het brood door Joden wordt gebakken, en de meeste mensen gaan daarom naar de concurrent. Niet alle mensen zijn zo. Toch kan de bakkerij het goed merken, vooral als Tobias met de broodbakfiets door het dorp rijdt en met een Jodenster op bij de mensen aan de deur komt. Er zijn mensen die medelijden met hem hebben, maar vaak zeggen ze voor de burens en familie dat ze vandaag geen brood

nodig hebben. Gilda loopt naar het kantoor en vraagt: 'Tobias, kom je vanavond ook op de club van onze kerk?'

'Nee, Tobias is erg druk vanavond... hè Tobias?' zegt zijn vader.

Tobias knikt. Gilda begrijpt dat zijn vader zijn zoon wil beschermen, want hij wordt vaak gepest omdat hij Jood is.